

Vedlegg d) til Fellesdokumentet 2012.

Rapportering på bilaterale avtaler mellom staten og KS

Avtaler om velferdstjenestene (kvalitet/tjenesteutvikling)

Utvikling av barnevernsområdet – samarbeidsavtale mellom KS og BLD

Varihet: 1. september 2011 – 31. desember 2013

Parter: Barne, likestillings, og inkluderingsdepartementet (BLD) og KS.

Formål

Avtalen omfatter det kommunale barnevernet, men bygger på en felles forståelse av at en positiv utvikling på barnevernsområdet er avhengig av en helhetlig barne- og ungdomspolitik. Partene legger vekt på at avtalen skal fremme gode, lokalt forankrede løsninger. Bedre samordnet innsats for utsatt barn og unge, vertikalt gjennom samvirket mellom det statlige og kommunale barnevernet og horisontalt gjennom samvirket mellom relevante kommunale tjenester, samt kunnskapsbaserte tjenester og tiltak i alle ledd.

Hva avtalen har bidratt til

Høsten 2011 til 2012 er det 8 nettverk, og til sammen 117 kommuner i effektiviseringsnettverk for barneverntjenesten. Utover arbeidet med ressurs- og kvalitetsanalyser har nettverkskommunene iverksatt evaluering av tiltaksplaner/hjelpetiltak og tiltak for bedre samhandling for utsatte barn og unge. I tillegg er det etablert et eget nettverk på interkommunalt samarbeid. Barnevernets Tvisteløsningsnemnd ble etablert som en prøveordning fra 1. januar 2010. Nemnda har avholdt åtte møter der i alt 22 saker er behandlet.

Hva partene er særlig fornøyd med

Avtalen har gitt en ramme for en betydelig satsing på kompetanseutvikling i kommunene, gjennom nettverk på evaluering av tiltaksplaner og nettverk for utsatte barn og unge. Partene er særlig fornøyd med at nettverkene er etablert fordi kommunene selv har etterspurt kompetanseutvikling på områdene. Evalueringsnettverket har i tillegg ført til et praksisnært forskningsprosjekt. Partene mener at det bidrar til en positiv utvikling av barnevernet, og at utviklingsarbeid – i samarbeid med praksisfeltet - bør stimuleres.

Dialogen og samarbeidet mellom KS og BLD sikrer fortsatt felles innsats for å utvikle kvalitet og tjenestetilbud. Partene er enige om at en felles forståelse av oppgave- og ansvarsfordeling er nødvendig for å etablere gode samarbeidsrutiner mellom kommunale og statlige barnevernsmyndigheter.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

Et sentralt formål med avtalen er et bedre samarbeid mellom kommunalt og statlig barnevern. Samarbeidet mellom partene har foreløpig ikke ført til noen konkrete avklaringer, som kan bidra til tydelighet i oppgave- og ansvarsforholdene. Avtalen har medført at det er etablert en arena for dialog og utvikling av felles prosjekter i tråd med avtalens intensjon. Eksempler på dette er:

- Antall e- nettverk er økt – med full statlig finansiering
- KS er involvert i mange aktiviteter i regi av Bufdir
- Opprettelse av BTN
- Sammen for barn og unge
- BLDs arbeid med høringsnotat – tidlig involvering av KS i prosessene
- BLDs deltakelse i møter med Storbynettverket
- Diverse andre felles arenaer

Samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid

Varighet: 20. september 2011 og varer til 31. desember 2013

Parter: Inngått mellom KS og KRD (statlig samordner). Berører også ansvarsområdene til AD, BLD, HOD og JD.

Formål: Legge til rette for å nå målet om at alle skal kunne bo godt og trygt.

Vurdering av måloppnåelse

Det finnes flere indikasjoner på at den boligsosiale måloppnåelsen stadig blir bedre i mange kommuner. Samtidig er utfordringene store. Boligutvalget fant i sin utredning at om lag 150 000 personer ikke har en tilfredsstillende bosituasjon, jf. NOU 2011:15.

Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at det var om lag 101 600 kommunalt disponerte boliger i 2011, noe som utgjorde om lag 20 boliger pr. 1 000 innbyggere. Dette innebar en økning med vel 700 boliger fra 2010 til 2011

Antall som mottok bostøtte i løpet av 2011 har økt fra 150 100 i 2010 til 155 500, det vil si en økning på 3,6 %. Antall saker med startlån økte fra 9 089 i 2010 til 9686 i 2011, en økning på 6,6 %

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter et kommunerettet tilskudd til boligsosialt arbeid. Ved utgangen av 2011 mottok 121 kommuner tilskudd til 144 tiltak. Tilskuddet har bidratt til å finansiere i overkant av 131 årsverk i de 100 kommunene som har rapportert, og i underkant av 3 500 personer mottok tjenester gjennom ordningen. Blant disse er råd og veiledning, bistand til å skaffe bolig og etablere seg i denne, praktisk bistand/miljøtiltak i hjemmet, økonomisk rådgivning, helsefremmende tiltak og arbeids-, aktivitets- og fritidstiltak. Om lag hver fjerde tjenestemottaker var under 25 år. Mange har behov for bistand til å finne egnet bolig og tett oppfølging for å gjennomføre videregående opplæring, delta i arbeidsrettede tiltak, eller ordinær arbeid.

Helsedirektoratet forvalter tilskudd til kommunalt rusarbeid. I 2011 mottok 297 kommuner i alt 407 mill. kroner i tilskudd. Gjennom Helsedirektoratets rapporteringsskjema IS-8 foreligger det tall over kommunenes innsats på feltet, målt i årsverk. Beregnede nasjonale tall viser at det har vært en økning i antall årsverk rettet mot rusarbeid i kommunene fra 2010 til 2011 (Rambøll 2010), en økning fra 3620 årsverk i 2010 til 4008 årsverk i 2011. Klart flest årsverk ble benyttet til oppfølgingstjenester i bolig (28,4 pst.) og til ruskonsulenttjenester (22,7 pst.). Tilskuddet er fra 2013 foreslått innlemmet i inntektssystemet til kommunene.

I Soria Moria-erklæringen het det at Regjeringen ville ”innføre en tilbakeføringsgaranti” hvor egnet bolig var ett blant flere viktige elementer. JD og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har i ettertid arbeidet intensivt med å etablere samarbeidsavtaler og samarbeid med alle velferdsetatene – også NAV og kommunale sosial- og boligkontor. Dette arbeidet er videreført og intensivert.

Hva partene er særlig fornøyd med

Partene er særlig fornøyd med Husbankens innsats overfor kommuner med store boligsosiale utfordringer. Satsingen forankres på tvers av tjenesteområder i kommunen. Dette er viktig

blant annet for å sikre at boligens betydning reflekteres i andre politikkområder, slik som bosetting av flyktninger, unge utenfor arbeid og utdanning, integrering, helse- og omsorgstjenester, forebygging av kriminalitet og ikke minst aktivitet og arbeid. Uten en trygg bosituasjon vil innsatsen på andre områder vanskelig kunne lykkes. De første avtalene ble inngått i 2009, og flere av satsingskommunene rapporterer om konkrete resultater.

Arbeidet med tilbakeføringsgarantien har ført til en økt bevissthet om viktigheten av en helhetlig tilnærming til boligsosiale problemer. For at innsatte som løslates skal ha en rimelig mulighet til å klare seg etter straffegjennomføringen, ble det i løpet av 2011 tilsatt 27 tilbakeføringskoordinatorer på landsbasis. Disse skal arbeide for en helhetlig innsats og koordinere de forskjellige etatenes innsats. De skal sørge for at nødvendige samarbeidsavtaler mellom kriminalomsorgen, de øvrige velferdsetatene og kommunene etableres, videreutvikles og følges opp. Oppfølgingen av de domfelt må skje både før løslatelsen og etter, slik at tilbakeføringsgarantien virkelig innebærer et helhetlig tilbud. Ikke minst er bolig fundamentalt. Partene er også enige om at de årlige boligsosiale lederkonferansene som arrangeres i fellesskap utgjør en nyttig arena for erfaringsutveksling mellom stat og kommune. De jevnlige møtene mellom kommunal- og regionalministeren og KS Storbynettverk om boligpolitikk er også svært positive.

Status for de faktiske utfordringene avtalen skal møte

Se ”Vurdering av måloppnåelse”.

Hva partene vurderer som særlig utfordringer framover

Et viktig oppfølgingspunkt i den nye samarbeidsavtalen vil være å se de boligpolitiske utfordringene i et bredt velferdspolitisk perspektiv. Det er behov for å drøfte rammebetingelser og måloppnåelse på tvers av departementsgrenser og sektoransvar.

Avtale om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenestene

Varighet: 21. september 2006 – 31. desember 2010.

Forlengelse av tidligere avtale inngått 24. juni 2003. Avtaleområdet utvidet til å gjelde de kommunale helse- og omsorgstjenestene, med et spesielt fokus på psykiske lidelser og rus, i tillegg til pleie- og omsorg.

Avtalen er prolongert til våren 2013. Helse- og omsorgsdepartementet og KS er i dialog om å inngå en ny avtale.

Parter: Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og KS.

Formål: Partene skal i fellesskap bidra til å bedre kvaliteten og etablere enklere ordninger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Arbeidet skal forankres i nasjonale rammer, men med sterk vekt på lokale løsninger innenfor rammen av det lokale selvstyre.

Hva avtalen har bidratt til

Partene vurderer at det har vært et godt samarbeid i forbindelse med oppfølging av tiltakene i handlingsplanen Omsorgsplan 2015, som følger opp St.meld. nr. 25 (2005-2006) om framtidens omsorgsutfordringer. Ansvar for oppfølgingen av avtalen er likt fordelt mellom departement og KS. En arbeidsgruppe med deltakere fra KS og Helsedirektoratet utarbeider rapporter med oversikt over pågående tiltak og foreslår prioritering av tiltak til kontaktmøtet. Der det er konsensus om å sette inn tiltak avtales deltagelse ut fra roller og ressurs- og kompetansemessige forutsetninger.

Hva partene er særlig fornøyd med

Hovedstrategiene i avtalen er å sikre kapasitetsvekst og kompetanseheving, samt videreføre kvalitets- og effektivitetsutvikling. Kommunene har de seneste årene prioritert pleie- og omsorgssektoren. Sektorens andel av kommunenes samlede netto driftsutgifter har økt fra 32,7 pst. i 2005 til 38,9 pst i 2009. Det har siden 2005 vært en sterk vekst i årsverk og bedret legedekning på sykehjem. Kompetanseløftet 2015 er en del av Omsorgsplan 2015, og har bidratt til rekruttering og kompetanseheving.

Bli Helsefagarbeider (tidl. Aksjon helsefagarbeider) har bidratt til at antall søkere til VG1 og VG2 helse- og sosialfag har økt.

Prosjekt Samarbeid om etisk kompetanseheving har pr. 21.09.12 til sammen 202 deltakerkommuner fra alle landets fylker. Aktivitetsnivået er svært høyt og etterspørselen etter bistand og veiledning fra deltakerkommunene stor. Tilbakemeldinger fra deltakerkommunene i prosjektet viser at man kan anta at systematisk etikkarbeid styrker enkelt personers kompetanse og fører til en styrking av arbeidsmiljø og fagmiljø i avdelinger der man har jobbet systematisk og målrettet. Flere kommuner melder om at sykefravær har gått ned i perioden kommunene har deltatt i prosjektet, bruk av tvang og makt er redusert og brukertilfredsheten har økt. KS Rogaland og Samarbeid om etisk kompetanseheving har samarbeidet med Fylkesmannen i Rogaland om Spredningsprosjektet, med mål om å øke læringseffekten av tilsyn med bruk av tvang i forbindelse med pasientrettighetsloven kap.4A. Spredningsprosjektet viser reduksjon i bruk av tvang.

Det er seks effektiviseringsnettverk innenfor pleie og omsorg.

Prosjektet Flink med folk i første rekke har i 2012 tatt opp 30 kommuner fra 8 fylker, fordelt på 4 regionale kompetansenettverk. Pr september har kommunene utarbeidet konkrete mål for kvalitet og kapasitet inne helse, pleie og omsorg og analysert kompetansebehovet innen hele eller deler av tjenestene. Prosjektets modell for målbasert kompetansestyring benyttes i dette arbeidet.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

De jevnlige kontaktmøtene mellom HOD og KS (4-6 møter per år) innbyr til en konstruktiv dialog om virkemidler og utvikling av nye tiltak. Partene vurderer at avtalen gir mulighet for tett og god kontakt.

Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet

Varighet: 2007-2010, forlenget årlig inntil inngåelse av reforhandlet avtale

Parter: Helse- og omsorgsdepartementet og KS

Formål: Avtalen skal understøtte lokale avtaler, og danne grunnlag for samhandling mellom likeverdige parter. Videre skal den bidra til systematisk oppfølging av samhandlingsområdet på nasjonalt nivå.

Hva avtalen har bidratt til

Avtalen bidro til at kommuner og helseforetak inngikk frivillige samarbeidsavtaler og etablerte lokale samarbeidsstrukturer. Avtalen bidro også til tettere dialog og samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og KS. Dette dannet igjen grunnlag for samarbeid og kontakt i utredningen og planleggingen av samhandlingsreformen, som trådte i kraft 1.1.2012.

Hva partene er særlig fornøyd med

Partene har forpliktet seg til å bidra til samhandling. Gjennom dialog har man bidratt til økt grad av felles forståelse av utfordringer og løsninger for helse- og omsorgstjenesten, og man har etablert en ramme for å ta opp spørsmål og søke å finne løsninger i fellesskap.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

Samarbeidet har fungert godt, og lagt grunnlag for god dialog om en rekke oppgaver.

Partene er nå i ferd med å reforhandle avtalen, og tar sikte på å inngå ny avtale innen jul 2012.

Avtalens navn   Avtale om kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnsopplæringen

Varighet: 24.08.2011–31.12.2013

Parter: Kunnskapsdepartementet og KS

Formål: Formålet står ikke eksplisitt i avtalen. Avtalens 2. avsnitt kan imidlertid leses som avtalens formål: Partene skal i fellesskap bidra til å øke kvaliteten i barnehage- og grunnsopplæring, og kvalitetsavtalen skal legge til rette for lokale løsninger innenfor rammen av det kommunale selvstyret. Partene skal arbeide for en aktiv styringslinje der nasjonalt og kommunalt kvalitetsarbeid samordnes og videreutvikles for å aktivere medansvar, gjensidig respekt, forpliktelser og felles ambisjoner.

Hva avtalen har bidratt til

Avtalen om kvalitetsutvikling har bidratt til økt oppmerksomhet om de målene som er skissert for samarbeidet på barnehageområdet og grunnsopplæringen

KS mener avtalen har bidratt til et bedre og mer åpent samarbeidsforhold både mellom KS og KD og mellom KS og Utdanningsdirektoratet. KS har i større grad blitt akseptert og respektert som kommunesektorens representant. Avtalen har skapt en bedre bevissthet om partenes ulike rolle og ansvar og gjort det enklere å ta både formell og uformell kontakt. KS har i større grad

stilt sin kompetanse og sine nettverks kompetanse til disposisjon og KD har i større grad benyttet dem.

KS opplever at samarbeidsrelasjonene generelt har blitt bedre uten at dette nødvendigvis i sin helhet kan knyttes til avtalen. KS vil imidlertid trekke fram GNIST-samarbeidet, samarbeid/samtaler om å styrke kunnskapsgrunnlaget om styringsdialogen for utvikling av kvalitet i barnehager og skoler gjennom skoleeierprogram og barnehagestyrerprogram, samarbeid i oppfølgingen av Meld. St. 18 (2010–2011) «Læring og fellesskap» (etter- og videreutdanningsstrategi for PPT, «Vi sprenger grenser»), samarbeid om etter- og videreutdanningsstrategien «Kompetanse for kvalitet» og arbeidet knyttet til statlig tilsyn.

Hva partene er særlig fornøyd med

KD ser spesielt positivt på det regionale samarbeidet som er etablert for å heve kompetansen for ansatte i barnehagene. Erfaringene viser at deltakelse fra kommunen som barnehagemyndighet har stor betydning for forankring og gjennomføring av kompetansetiltakene.

KD ser positivt på at strategien Kompetanse for kvalitet har fått større forankring i kommunene, og at søkerallet til videreutdanning har økt. KD vil også framheve det gode samarbeidet med KS i forbindelse med utdeling av Skoleeierprisen for 2012.

KS er særlig fornøyd med en mer åpen og konstruktiv dialog både om overordnede føringer og mer spesifikke tiltak. KS mener et åpent og konstruktivt samarbeidsklima øker sannsynligheten for bedre nasjonal og lokal styring, og derigjennom realisering av overordnede utdanningspolitiske målsettinger.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

Det ble gjennomført et administrativt møte mellom KD og KS på grunnopplæringsens område 13.juni 2012. Det er planlagt et nytt møte 7. november hvor barnehageavdelingen også vil delta.

Både på barnehageområdet og grunnopplæringen har samarbeidet fungert godt innenfor de målene som er skissert i avtalen. KD vil imidlertid vise til en konkret sak om et oppdrag til Utdanningsdirektoratet om å etablere et videreutdanningstilbud for barnehagemyndigheten. KD kunne med fordel ha forhåndsdrøftet forslaget om videreutdanningstilbudet med KS.

Gjennomgående godt samarbeid, men det er noen forhold KS fortsatt må understreke fra tid til annen:

- KD ser ikke (alltid) at KS er en annen partner enn Elevorganisasjonen, lærerorganisasjonene osv.
- Nasjonale intensjoner og engasjement er bra, men aktivitets- og tiltaksstyring på bekostning av retningsstyring tjener verken det lokale eller nasjonale nivået. Strategier og tiltak må være indre konsistente og fremstå som helhetlige jf NIFU/ILS-rapporten om Kunnskapsløftet.
- KS er glad for et styrket samarbeid med KD, og det er viktig at KS - som ser hele kommunesektoren i sammenheng - kan benyttes som et nyttig korrektiv der sektorstaten og sektoransattes organisasjoner trenger et utvidet perspektiv.

Avtale mellom Kunnskapsdepartementet og KS om veiledning av nytilsatte nyutdannede pedagoger i barnehagen og skolen

Varighet: Ikke tydelig definert i avtalen. Uttalt målsetting er at tilbud om veiledning for nyutdannede er på plass fra skoleåret 2010/2011 i skoleverket og i løpet av skoleåret 2011/2012 i barnehagesektoren.

Parter: KS og Kunnskapsdepartementet

Formål: Partene vil i fellesskap arbeide målrettet for at alle kommuner og fylkeskommuner skal tilby veiledning til alle nytilsatte nyutdannede pedagoger i barnehagen, grunnskolen og videregående opplæring - i grunnskolen og videregående opplæring fra skoleåret 2010–2011 og i barnehagen i løpet av skoleåret 2011–2012.

Hva avtalen har bidratt til

Avtalen har etter KS og KDs mening bidratt til å sette veiledning av nyutdannede pedagoger på dagsorden og at det er etablert veiledningsordninger i de fleste kommuner og fylkeskommuner. KS og Kunnskapsdepartementet har samarbeidet om to kartlegginger av ordningen i avtaleperioden. Våren 2012 svarer 77 prosent av skoleeierne, 72 prosent av lærerne og 68 prosent av rektorene at de har et opplegg for nyutdannede nytilsatte lærere. Ved skoler med nytilsatte lærere har nesten 9 av 10 skoler innført en veiledningsordning. I samme

kartleggingsrunde svarer 63 prosent av førskolelærerne at de har et veiledningsopplegg og 66 prosent av barnehageeierne har innført eller har planer om å innføre veiledningsordning.

Hva partene er særlig fornøyd med

KS er særlig fornøyd med at kommunene og fylkeskommunene som arbeidsgivere har etablert og drifter lokalt tilpassede veiledningsordninger innenfor egne ressurser slik at stadig flere nyutdannede nytilsatte får veiledning. KS er også fornøyd med at det tilbys kompetanseheving for veiledere og at denne finansieres med statlige midler.

Kunnskapsdepartementet er på sin side særlig fornøyd med hvordan avtalen har bidratt til å forsterke ordningen "Veiledning av nyutdannede lærere" fra 2003. Avtalen har bidratt til en profesjonalisering av veilederrollen, større utbredelse og en mer systematisk veiledning av nyutdannede pedagoger i barnehage- og skolesektoren.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

KS og KD mener at samarbeidet har fungert tilfredsstillende

Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen

Utviklingsavtale mellom Arbeidsdepartementet og KS for partnerskapet stat -kommune om NAV-kontorene

Varighet : 22. august 2012 til 31.12.2014

Parter: Arbeidsdepartementet og KS

Formål:

Å understøtte partnerskapet mellom stat og kommune i arbeids- og velferdsforvaltningen og bidra til videreutvikling av NAV-kontorene.

Hva avtalen har bidratt til:

For tidlig å vurdere.

Hva partene er særlig fornøyd med:

For tidlig å vurdere.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert:

For tidlig å vurdere samarbeidet om selve avtalen, men samarbeidet om utformingen av avtalen fungerte godt. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med to representanter fra hhv KS og Arbeidsdepartementet som forholdsvis raskt utarbeidet et utkast som grunnlag for behandling i regjeringen og KS.

Avtaler om samfunnsutvikling

Avtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren

Varighet	Perioden 1.januar 2010 -31.desember 2012
Parter	Landbruks- og matdepartementet og KS
Formål	Styrke kommunesektoren som næringspolitisk utviklingsaktør med spesiell vekt på en tettere kopling mellom landbruk og annen nærings- og miljøpolitikk.

Sluttrapport

Samarbeidsavtalen avsluttes pr.31.12.12. etter 7 års samarbeid. Det er enighet mellom KS og LMD om ikke å fornye avtalen, men vurdere prosjektsamarbeid innenfor konkrete områder.

Hva avtalen har bidratt til

Avtalen har ført til økt politisk og administrativ forståelse og engasjement på koblingen mellom landbruk og annen nærings- og miljøpolitikk lokalt, regionalt og nasjonalt.

Hva partene er særlig fornøyd med

Samarbeidsavtalen har skapt en felles arena for drøfting av faglige utfordringer og muligheter innenfor departementets ansvarsområder, og lagt til rette for en bedre formidling og kontakt med kommunene og fylkeskommunene. Samarbeidet har bidratt til å øke forståelsen for kommunesektorens ansvar og oppgaver på landbruks- og matområdet i KS. Departementet er særlig fornøyd med at KS har vært en viktig døråpner og samarbeidspartner for å finne gode og relevante arenaer for drøfting og synliggjøring av fylkeskommunenes nye rolle i gjennomføringen av landbruks- og matpolitikken. Samarbeidet har gitt økt landbrukspolitisk engasjement i fylkeskommunene og bidratt til en positiv utvikling i arbeidet i de regionale

partnerskapene. Videre har KS vært en viktig pådriver for å få kommunene til å ta i bruk Inn På Tunet/grønne tjenester innen helse, sosial og undervisningssektorene. I 2012 har det foruten Inn på tunet vært særlig fokus på klima, arealpolitikk, bruk av økologisk mat samt utvikling av fylkeskommunen som regional utviklingsaktør.

Vurdering av hvordan samarbeidet har fungert

Det er gjennomført jevnlig møter på ledernivå, og det er avgitt rapporter i tråd med avtalen. Det har i 2012 blitt avholdt bilateralt møte på politisk nivå som en del av konsultasjonsordningen. I tillegg blir det tatt gjensidig kontakt på enkeltområder ved behov.

Videre samarbeid

LMD og KS vil vurdere videre prosjektsamarbeid innenfor konkrete og målrettede samarbeidsprosjekter, herunder deltakelse i hverandres fora/arenaer.